

**לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל**

**פרשת שמיני – החודש
שבת מברכים**

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מ - **א'** ועד **ת'** ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 91 פסוקים = **אמן**, **י-הוה א-דני**, **מלאך**

בפרשת שמיני 17 מצוות, מתוכן 6 מצוות עשה, ו-11 מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

עשה: בדיקת סימני בהמה וחיה • בדיקת סימני דגים • בדיקת סימני חגבים • טומאת שמונה שרצים • טומאת אוכלין • טומאת נבילה.
לא תעשה: שלא יכנסו הכהנים למקדש מגודלי שער • שלא יכנסו הכהנים למקדש קרועי בגדים • שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה
• שלא להיכנס שתוי יין למקדש וכן שלא יורה שתוי • שלא לאכול בהמה וחיה טמאה • שלא לאכול דג טמא • שלא לאכול עוף טמא • שלא לאכול שרץ הארץ • שלא לאכול מיני שרצים דקים הנוולדים בזרעים ובפירות • שלא לאכול משרץ המים • שלא לאכול מן השרצים המתהווים מן הארץ.

מולד חודש ניסן יהיה בליל שלישי בשעה 22, 57 דקות ו 7 חלקים

פרשת החודש - קוראים בשבת הסמוכה לר"ח ניסן או בשבת ראש חודש ניסן, כדי לקדש את חודש ניסן שנאמר (שמות יב ב) **החַדְשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה**. אין מפסיקין בין פרשת פרה אדומה לפרשת החודש לפי שבראש חודש ניסן מתחילים הרחוקים לעלות לירושלים. כדי להיטהר באפר הפרה. כתב בספר שער אפרים (שער י סעיף ז) נכון לידע בשעה שמברכין החודש אימתי יהיה המולד. והטעם, לפי שעיקר שם החודש הוא על חידושה של לבנה שהוא המולד. וכן אנו אומרים יחדשהו וכו'. ואם לא ידע לא עיכב, והעיקר הוא לידע יום קביעת ר"ח בבירור. וכתב הבאר היטב (סימן תי"ז סק"א) דכשמברכין החודש אין אומרים בקרוב, כדי שלא יהא רק כ"א תיבות, כמנין שם אה"י וגמטריא **אָךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל**. מצות קידוש החודש חשובה מאוד לבני ישראל, כי היא המצוה הראשונה שניתנה להם עוד בהיותם בארץ מצרים והיא סימלה להם את החירות, כמו שביאר הספורנו **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים** (שמות יב ב) כמאן ואילך יהיו החודשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם, אבל בימי השעבוד לא היו ימיכם שלכם, אבל היו לעבודת אחרים ורצונם, לפיכך **רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה**, כי בו התחיל מציאותכם הבחירי. וכן כתב רש"י (בראשית א א) אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא **מהחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם** שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל.

התחדשות הלבנה בכל חודש וחודש מסמלת גם את קיומו הנצחי של כלל ישראל, שכשם שהיא מתמעטת ונעלמת מן האופק ומתחדשת שוב עד שהיא נראית במלואה, כך גם בני ישראל, שעל אף צרותיהם בגלות יתחדש אורם בגאולה העתידה, כמו שאנו אומרים בכל חודש שהם [בני ישראל] עתידים להתחדש כמותה [הלבנה]. (אבודרהם)

מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. (יא לה)

מה הטעם שכתוב **יבוא** בכתיב מלא עם ו', ולא מצאנו כמותו בכל התורה? אלא לאחר שכתוב **מים** באה האות ו' היתרה לרמוז שיש עוד ששה משקים בנוסף למים ובסך הכל יש שבעה משקים המטמאים. (טעמא דקרא)

ראשי התיבות לשבעת המשקים המכשירים אוכלים לקבל טומאה הם: **י"ד שח"ט ד"ם** - : יין דבש שמן חלב טל דם מים.
דין זה נלמד בגמרא (בבא מציעא כב ב) רב פפא רמי (הקשה): כתיב "כי יתן" וקרינן "כי יותן", הא כיצד? בעינן (אנו צריכים), "כי יותן" דומיא ד"כי יתן"; מה "יתן" לדעת - אף "כי יותן" נמי לדעת. הביאור: כתוב בפסוק (ויקרא י"א) **וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנִפְל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לְכֶם**. הכתיב הוא יתן - משמע בנתינת האדם, ואילו הקרי הוא "יותן" - משמע ללא האדם. אלא מסבירים שהכוונה גם לנתינה שלא בידי אדם, אלא ששמחה בה האדם, כגון ששטפו את פירותיו. דין זה הוא דווקא אם שמח בעוד האוכלין רטובין. בבית המקדש היו יכולים להיטמא הדברים הקרבים על גבי המזבח אע"פ שלא נגעו באחד משבעת המשקים משום חיבת הקודש. כגון לבונה וקרובן עצים, אע"פ שאינן דברי מאכל.

י"ד שח"ט ד"ם הם ר"ת לכל המועדים של עם ישראל.

יין – חג הפורים, חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע. כתב הרמב"ם (הלכות מגילה והנוכה ב' ט"ו) ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו.

דבש – ראש השנה, תפוח בדבש מסימני ראש השנה.

שמן – חג החנוכה הדולת נרות חנוכה. מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית.

חלב – חג השבועות. כתב הבני יששכר: מנהג אבותינו תורה היא לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, נ"ל הטעם, חלב רומז לחסד גוון לובן (זה"ק ח"ג ד' ע"א). והנה להגיד בבקר חסדך (תהלים צב"ג) ר"ת **חלב**.

טל – תפילת הטל נאמרת ביום הראשון של חג הפסח בתפילת מוסף קודם שמתחילים להזכיר טל בתפילת העמידה.

דם – יום הכיפורים הכהן הגדול מזה את דם הפר בקודש הקדשים.

מים – ניסוך המים נעשה בחג הסוכות שבו מתפללים ונידונים על המים.

משה ר"ת **מנורה**, **שרצים**, **שחיטה**, **החודש**.

איתא בגמרא (מנחות כט א) תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים

מנורה דכתיב (במדבר ד, ד) **וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְוָה** ראש חודש דכתיב (שמות יב, ב) **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים** שרצים דכתיב (ויקרא יא, כט) **וְזֶה לְכֶם הַטָּמֵא** ויש אומרים אף הלכות שחיטה שנאמר (שמות כט, לה) **וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ**.

מבאר הגור אריה' (ויקרא יא א) כי אלו הדברים הם רחוקים מן הנבואה מפני שהם יוצאים מכלל מציאות העולם. וזה כי **המנורה**, מפני מדרגתה אשר היא עמוקה (המנורה), כמו שידוע בסוד המנורה שהיא למעלה מכל המציאות, והוא ידוע ממה שהיתה המנורה מקִשָּׁה (שמות כה, לא). לפי שהיא מעולם האחדות, לכן היה מקשה שכל גופה אחת, ולפיכך נרמז בלשון 'מקִשָּׁה' כמה היתה קשה המנורה, ומפני זה לא היה יכול להשיג בהשגת הנבואה דבר זה, עד שהיה צריך להראות לו באצבע: וכן **השרצים**, מפני שהן רחוקים מן מציאות העולם, בעבור שהם שרצים – רחוקים מאוד מאוד מציאות העולם, כי האדם הוא עיקר מציאות העולם, והבהמות קרובים אל המציאות, אבל השרצים הם רחוקים מאד מאד מן המציאות **וההתחדשות הירח**, הוא רחוק מן מציאות,

כי חידוש הדבר אחר ההעדר, מפני שמתחדש ונולד – אינו מתחבר אל משך המציאות, וזה ידוע, כי 'חידוש' נקרא, וכל חידוש אחר שלא היה, ומפני זה נוטה מן המציאות, כיון שאין כאן מציאות נמשך, רק ההתחדשות, אחר שלא היה נמצא ויש אומרים **השחיטה**, כי השחיטה היא המעדייר את הנמצא. וגם זה פשוט, כמו שהויה היא התחדשות אחר שלא נמצא, ומפני זה אינו מן המציאות, וכן השחיטה שהיא המצוה להעדייר הנמצא, אין זה מן המציאות, רק נוטה להעדר, והוצרך להראות לו בנבואה.

שאלות

- א. **ותמצא אש מלפני י-הנה ותאכל אותם וימתו לפני י-הנה.** (י ב) איתא בגמרא (עירובין סג א) רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן עד שהורו הלקה בפני משה רבן. מאי דר'וש: "ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח", אמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצנה להביא מן הקדושים. ומלמד אהרן קנה לו לרבי אליעזר, שהורה הלקה בפניו. אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו: תמיה אני אם יוציא זה שנתו. ולא הוציא שנתו. אמרה לו: נביא אתה? אמר לה: לא נביא אני ולא בן נביא אני, אלא קד מקובלני: כל המורה הלקה בפני רבו חייב מיתה. היכן מצינו שהורו הלכה בפני רבם ורבם מחל להם, ולא נתחייבו מיתה, והביאור בזה.
- ב. **ויקרא משה אל מישאל ואל אלעזר ואל אלעזר בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שואו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה.** (י ד) מה הטעם שלתיבה קרבו יש ב' טעמים.
- ג. מה הטעם שאומרים במוצאי שבת בתפילת ערבית את הפסוק ויהי נעם א-דני א-להינו עלינו ומעשה קדינו כוננה עלינו ומעשה קדינו כוננהו. (תהלים צ ז). והקשר לפרשתנו.
- ד. בפרשתנו חצי התורה בתיבות, והרמז בזה.
- ד. היוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור. חוץ מדבר מאכל זה שאע"פ שיוצא מן השרצים – טהור. והביאור בזה.
- ה. **ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם וקרוב לפני י-הנה.** ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל נכבש בני שנה תמימם לעלה. (ט ב ג) מה הטעם שנצטוו אהרן להביא עגל לחטאת ובני ישראל עגל לעולה, ושניהם על חטא העגל.
- ו. ראה בפרשה שבגדולה מתחילין מן הגדול.
- ז. כתב השו"ע ("או"ח ת"ט) מצוה להרבות בסעודת ראש חודש. מה הטעם שנוהגים לעשות סעודת ראש חודש?
- ח. אינם צריכים שחיטה, וממילא אין בהם איסור נבלה, טרפה ואבר מן החי.
- ט. **אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל פי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם.** (יא ד) ד' מינים האלו שהם הגמל והארנבת והשפן והחזיר הם טמאים מפני שחסר להם סימן טהרה, למה אמרה התורה **פי מעלה גרה הוא** אדרבה בגלל סימן זה היה צריך להיות טהור, היה צריך לומר ההיפך 'את הגמל כי פרסה איננו מפריס ומעלה גרה הוא טמא הוא לכם' שהוא עיקר הטעם שהוא טמא.
- י. **להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל** (יא ז). מנין סימני הטרפות והם הלכה למשה מסיני, וסימנם 'דן חנק נפש'.
- י. מי קרא לבניו אביה ונדב, בדומה לשמות שני בני אהרן נדב ואביהו?
- כ. **וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקוהו על המזבח סביב.** (ט יב) מה הטעם שלגבי העולה כתיב **וימצאו** בכתיב חסר י', ואילו לגבי האימורים כתיב **ואת העלה המצויא אליו ואת החיה ואת הראש ויקטר על המזבח.** (ט יג) **המצויא** בכתיב מלא י'.
- כ. מנין סוגי העופות הטמאים בעולם.
- ל. איתא בגמרא (שבת קנה ב) אמר רב פפא: **לית דעניא מכלבא, ולית דעתיר מחזירא** [אין עני מכלב, ואין עשיר מחזיר] שאוכל הכל, ואף ממצויאים לו מזונות בשפע. איזה מצווה היא בבחינת עני ודרך הבריות להקל ולזלזל בה.
- מ. **ושור ואיל לשלמים** לזבח לפני י-הנה ומנחה בלילה בשמן כי היום י-הנה נראה אליכם. (ט ד) איתא במדרש (ת"כ) לפי שנדמית להם לב' מינים שנאמר **עשו להם עגל מסכה** (שמות לב ח) ולהלן הוא אומר (תהלים קו כ) **וימירו את פבזם בתבנית שור אכל עשב.** מה הטעם שצריכים היו בני ישראל להביא גם שור, הרי הם עשו עגל ולמה נאמר שהחטא היה מב' מינים ושחטאו גם בשור?
- מ. **והאנקה והפח והלטאה והחמט והתנשמת.** (יא ל) מה הטעם שהזכיר שמונה שרצים ואמר **אלה הטמאים לכם** (יא לא) ולא הזכיר את הנחש שהיה ראוי שיהיה טמא ומטמא, שהרי הוא הביא את הטומאה בעולם.
- נ. מה הטעם שדגים אינם צריכים שחיטה, והעופות די להם בסימן אחד והבהמות בשתי סימנים.
- נ. אפילו אם שחט כהלכה, שחיתו פסולה והבשר נבלה.
- ס. על איזה חפץ נאמר שאם רואהו נשרף חייב לקרוע את בגדיו, והטעם בזה.
- ע. מה הטעם שנהגו העם להברות את האבל בתבשיל של עדשים ובביצים, והקשר לפרשה.
- פ. כתיב ביחזקאל (מז יב) **ועל הנחל בעלה על שפתו מנה ומנה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פרוי לחדשיו יבפר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיו ויהיה] פרוי למאכל ועלהו לתרופה.** הוא תיאור עצי הפרי אשר יגדלו בשני צדי הנחל שעתיד לצאת מבית המקדש השלישי. מהו הביאור של **ועלהו לתרופה** את מי ירפאו העלים הללו.
- צ. מה הטעם שנצטוונו לקרוא בפרשת אחרי מות ביום הכפורים.
- ק. מה הטעם שגבינות גויים אסורות, והרי חלב של בהמה טמאה אינו נקפא (אין אפשרות לעשות ממנו גבינה), ואם מערבבים חלב של בהמה טמאה עם טהורה, החלב של הטהורה נקפא והחלב של הטמאה אינו נקפא ונשאר כך עם מי החלב.
- ר. מה הטעם שמברכים טרם השחיטה והרי ייתכן שבבדיקה שלאחר השחיטה הבהמה תמצא טרפה, ויתברר שהשחיטה לא הועילה להתירה באכילה, ונמצאת הברכה לבטלה.
- ר. **יוי ושקר אל תשפת אתה ובניך אתה בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדתיכם.** (יט) פרש"י - יין פדרף שקרוותו. מהו שיעור השתיה שיהו חייבים מיתה על כך ושתהיה העבודה פסולה.
- ש. דג שעולה ליבשה בערב שבת וחוזר לים במוצאי שבת.
- ת. על מי נאמר שאם נפטר הכל כקרביו, וקורעין עליו את בגדיהם, והטעם בזה.
- ת. בעל חיים ששמו זהה הן בעופות הטמאים והן בשרצים.

תשובות

- א. **אֲלֶיךָ וּמִיָּד מִתְנַבְּאִים בְּמַחְנָה.** (במדבר יא כז) יהושע טען דהוי מורה הלכה בפני רבו, משה רבינו השיב לו **וּמִי יִתֵּן כָּל עַם יְ-הוָה נְבִיאִים** (יא כט) (סנהדרין יז א) וכן מצינו שעלי מחל לשמואל על שהורה הלכה בפניו, והועילה מחילתו של עלי לשמואל. (טעמא דקרא) וביאר הר"אש דוד' (בחוקתי יח) הא דאמרינן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ה"מ בפרהסיא, אבל בצנעא יכול למחול על כבודו דלא שייך טעמא שתהא אימתו עליך. *
- ב. ב' פעמים אמר משה למישאל ואלצפן להיכנס בפנים ולהוציא את נדב ואביהוא, לפי שהיו חוששים להיכנס, חזר משה ואמר להם בפעם השנייה שיכנסו ולא יחששו. והוא מרומז בב' הטעמים שבתבית **קָרָבָו**. (ילקוט ראובני)
- ג. גמר השבת אנו מתפללים שיברך ה' את מעשה ידינו כשם שמשה רבינו בירך בגמר מלאכת המשכן. דכתיב **וַיִּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם** (י כג) פרש"י אָמְרוּ: וַיְהִי נֶעֱם אֶ-לְהִינּוּ עֲלֵינוּ (תהלים צ"ז) הִי רָצוֹן שִׁתְּשֶׁרָה לְשִׁכְנָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם. (טור או"ח רצה) **א"נ** לפי שנכנסים לימות החול וצריכים להתפלל על מעשה ידיהם בחול, שהרי בשבת לא עשו מלאכה. (תניא סימן כא)
- ד. **דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשָּׁה** (ויקרא י טז) איתא בגמרא - **לְפִיכָּךְ נִקְרָא רְאִשׁוֹנִים "סוֹפְרִים"**, שְׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שִׁבְתוֹרָה, שְׁהָיוּ אוֹמְרִים: וְאִי דִ"גָּחוֹן" - חֲצִינִי שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה. "דָּרַשׁ דָּרַשׁ" - חֲצִינִי שֶׁל תִּבְבוֹת. (קידושין ל א) . לרמוז כי כל בניו של אהרן נתחייבו שריפה והקב"ה ויתר לו ונשארו מחצה. וזהו חצי התורה שרמז כאן. (ילקוט האובי) *
- ד. דבש דבורים יוצא מן הטמא והוא טהור. כתב הרמב"ם - (הלכות מאכלות אסורות פ"ג ה"ג) דבש דבורים ודבש צרעים מותר מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהו ומקיאין אותו בכורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים.
- ה. הרהור הלה באה לכפר עולה - בני ישראל חטאו במחשבה ושלא הוכיחו את העובדים לעגל, כי אלו שעבדו בפועל הרגו בני לוי בחרב, ואת החוטאים ממש ללא עדים והתראה מתו במגפה. ואילו אהרון שגג בשעת מעשה העגל שנגרם על ידו לפיכך עליו להקריב חטאת ואילו במחשבה לא שגג כי לא ידע שיצא העגל. (אזנים לתורה)
- ו. **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְלֹאֲלֶעֱזֶר וְלֹאֲיִתְמָר בְּנָיו** (י ו) איתא בגמרא (תענית טו ב) רבי אומר: בגדולה מתחילין מן הגדול, ובקלקלה מתחילין מן הקטן. בגדולה מתחילין מן הגדול, שְׁנָאֵמַר: **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְלֹאֲלֶעֱזֶר וְלֹאֲיִתְמָר"**. ובקלקלה מתחילין מן הקטן - שְׁבַתְחִלָּה נִתְקַלְל נְחֹשׁ, וְאַחַר כֵּן נִתְקַלְלָה חֹהֵל, וְאַחַר כֵּן נִתְקַלְל אֲדָם. *
- ז. זכר לסעודה שהיו עושים לעדי הלבנה בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה. (טעמי המנהגים בשם כלבו) כדאיתא במשנה (ראש השנה פ"ב מ"ה) חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת ולשם כל העדים מתכנסין ובית דין בודקין אותם שם וסעודות גדולות עושין להם בשביל שיהו רגילין לבא. *
- ח. חגבים ודגים טהורים - אינם צריכים שחיטה וממילא אין בהם איסור נבלה, טרפה ואבר מן החי. (חולין כו ב)
- ט. טומאה נוספה על טומאתו - שבגלל סימן הטהרה שיש בו טועים בו הבריות וסוברים שהוא טהור. (כ"י)
- י. י"ח סימני טריפות - דרוסה, גפולה, חסרה, גטולה, קרועה, גקובה, פסוקה, שבורה (חולין מב א). ר"ת **דן חנק נפש**. (אוצר דינים ומנהגים). *
- יא. ירבעם בן נבט קרא לשני בניו נָבָב ו-אֲבִיָּה. דכתיב (מ"א יד א) בָּעַת הַהִיא חָקָה אֲבִיָּה בֶן יִרְבְּעָם. וכתב (שם כ) וְהַיְמִים אֲשֶׁר מֶלֶךְ יִרְבְּעָם עָשָׂר יָמִים וְשָׁנָה יָשָׁב עִם אֲבִיתּוֹ יִמְלֹךְ נָבָב בְּנֵו תַחְמוֹ. וכן בדא מלבו חג בחודש השמיני כנגד **וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי** (ויקרא ט א), לפי שרצה כביכול להצדיק את העגלים ולומר שהיה מקום (ח"ו) לאש הזרה שהקריבו נדב ואביהו בני אהרון.
- יב. כמה כהנים מוליכים את האיברים [כדתנן פ"ב ביומא] ולכך הוא בכתב מלא, ואילו הולכת הדם הוא בכהן אחד, ולכך הוא בכתב חסר. (טעמא דקרא)
- יג. כ"ד עופות טמאים יש בעולם. כתב הטור (יו"ד פ"ב) לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות הטמאין המפורשין בפסוק ומיניהן, מותר לאכול כל עוף שאינו מהן. לישן הרע הוא חטא חמור מאוד ובכל זאת אנשים מדברים, ובעלי לשה"ר לא רק שאינם מנודים אלא גם נחשבים בעיני ההמון. כלב רומז ללשה"ר כדאיתא בגמרא (פסחים ק"ח א) כל המספר לשה"ר ראוי להשליכו לכלבים. לפי שגם הוא דרכו לנבוח ככלב. לעומת הלאו של אכילת חזיר שהוא חמור יותר בעיני הבריות ומי שיאכל דבר אחר הבריות ינדו אותו ויתביישו לדבר איתו. הוא בבחינת לאו עשיר שכל הבריות יראים ממנו (הגר"א)
- יד. מחשבה עבדו לשור ובמעשה לעגל. לפי שראו ישראל בשעת מתן תורה ד' פנים שבמרכבה ושמשו ממנה את פני השור ורצו לעשות כתבניתו שור של זהב, אלא שיצא מן האש רק עגל. והטעם מפני שהשור אוכל עשב ובמצרים היתה תועבה לאכול בשר. לפיכך עתה הקריבו בני ישראל שור לשלמים להודיע להם כי יש אכילת בשר מצוה. (אזנים לתורה)
- יז. מזיק הוא - ואם היה הקב"ה אומר שהוא טמא היו כולם בורחים ממנו ונמנעים מלהרגו, לכן לא נכלל בטמאים כדי שלא יימנע מלהרגו. (רבינו בחיי) *
- יח. נוצרו הדגים מן המים שמקורם טהרה, לפיכך אינם צריכים שחיטה כלל אלא באסיפה לבד סגי, והעופות שנוצרו מן הרקק שהוא עירוב מים ועפר די להם בסיומן אחד למיעוט העפרוריות שבהם. ובהמה וחיה צריכים שתי סימנים לפי שהם נוצרו מן העפר. (כלי יקר)
- יט. נוכרי ששחט, אפילו אם שחט כהלכה, שחיתתו פסולה והבשר נבלה, שרק מי שנצטווה על השחיטה - כשר לשחוט. וכן יהודי שעובד עבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא או שאוכל נבלות להכעיס - שחיתתו פסולה (שו"ע א, ב, ה).
- ס. ספר תורה שנשרף חייב לקרוע בגדיו. פרש"י - כדאמרינן במו"ק (דף כו.) במגילה ששרף יהויקים דכתיב לא פחדו ולא קרעו בגדים אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצוות. (שבת קה ב)
- ע. עגולים הם ואין להם פה. ר"ל כשם שאין להם פה ולא דיבור כך צריך להיות יושב ודומם. מנין אנו למדים מאהרון ע"ה יום שמתו נדב ואביהוא, שנאמר (ויקרא י ג) **וַיָּדַם אֱהֲרֹן** וכתב (איכה ג כא) **וַיִּשָׁב בְּדָד וַיָּדַם פִּי נִטַּל עָלָיו**. (מנורת המאור עמוד תי). כתב הרוקח (הל' אבלות) אָבֵל אֲסוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה, מְדַקְאֵמַר רַחֲמַנָא לִיחְזַקְאֵל (כד יז) **הַאֲנֵק דָם**, כְּמוֹ וַיָּדַם אֱהֲרֹן. (עבד המלך) פירש המלבי"ם - האנקה תהיה בדממה שלא ישמע אדם. פיהם של אלמים שכל אֵלֶם האוכל ממנו נרפא. פה רחם של עקרות שתלדנה. (מנחות צח א) *
- צ. צער הוא על חסרון הצדיקים ובפרט מי שמוריד על כך דמעות - שמי שמצטער על פטירתו של צדיק מתכפרים לו עונותיו ומכריזים עליו בשמים **וְסָר עֵינָהּ וַחֲטָאֵתָהּ תִּכְפֹּר**. (ישעיהו יז) ומלבד זאת יש לו זכות שלא ימותו בניו בחייו. ועליו נאמר (ישעיהו נג י) **יִרְאָה זָרַע יִצְרָאֵל יָמִים**. (וזהו פר' אחרי מות)
- ק. קיבת בהמה עם עורה היו שמים בתוכה חלב טמא וכך נעשה גבינה. ויש בכך איסור בשר בחלב ונבלה. (הרמב"ם פ"ג ממ"א, ט"ז סק"ט)
- ק. רוב הבהמות כשרות, והולכים אחר הרוב.
- ק. רביעית יין, ובתנאי שישתה בתה אחת ולא לסירוגין, ושלא יהא מזוג במים. (הרמב"ם פ"א מהלכות ביאת המקדש)
- ק. **יֵינִי וְשִׁכְרִי אֶל תִּשְׁתֶּה** ר"ת ואם שבת כדי רביעית יין אסור להורות, תפילת שיכור תועבה. (בעה"ט)
- ש. שבוטא - כתב בספר 'שבט מוסר' (לר' אליהו האיתמרי זצ"ל פ"ב) בשם האפודי 'ומעתה לא נפלאה היא ולא רחוקה היא לומר שאותו הדג הנקרא "שבוטא" מאותן מינים שפורשים בע"ש ליבשה, ושמו מוכיח עליו, שהרי כתב הרמב"ן פרשת האזינו עה"פ **אֶפְסָאִיהֶם** וכו' (דברים לב, כז) על נהר הסמבטיון שהוא מלשון שבת' (בלשון ערבי ובקלוקול הלשון). וי"א שאותו דג הנקרא "שבוטא" היינו מלשון שבתא או סבתא משום שטבעו מורה על מצוות שבתא בשבת.
- ת. תלמיד חכם שנפטר הכל נעשים כקרביו, לפי שפטירת תלמיד חכם היא אבידה לכל אדם מישראל. (שבת קה ב)
- ת. תְּנִשְׁמָתָהּ - בעופות הטמאים כתיב: **וְאֵת תְּנִשְׁמָתָהּ וְאֵת הַקָּאָת וְאֵת הַרְחָם**. (יא יח) ובשרצים כתיב: **וְהָאֲנָקָה וְהַפֶּסֶס וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָטָה וְהַתְּנִשְׁמָתָה**. (יא ל)

מקורות / חידודין *

א. בן יהודע עירובין סג א - **פֶּל דְּמוֹתֵיב מְלָה קְמִיָּה רַבִּיָּה, אָזִיל לְשִׂאוֹל בְּלֹא נֶלֶד**. נראה לי בס"ד הטעם הוא זלזול בכבוד רבו לכך לא יהיה לו בן שיכבדהו, כי התלמיד נחשב בן לרבו וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין יט): כל המלמד בן חבירו תורה כאלו ילדו, וכן אמר ישעיה הנביא ע"ה (ישעיהו ה, יח) הֲנֵה אֲנִי נְהַלְלִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ה', והיינו רצונו לומר תלמידים. הכונה דלא יהיה לו בן זכר אבל בת יהיה לו דהא יהושע היה לו בנות, ולכן דקדק בעל המאמר למנקט הכי אָזִיל לְשִׂאוֹל בְּלֹא נֶלֶד, והדרך הזכר מוליך את האב לקבר ולא הבת, והוי מדה כנגד מדה, הוא זלזול בכבוד תורה לכך לא יהיה לו בן זכר שישנו בעסק התורה, אלא בת שאין לה מצות תלמוד תורה.

ד. בן יהודע קידושין ל א - ונראה לי בס"ד כי כפי הכתוב במסרה סך האותיות של התורה הם שלש מאות אלף וארבעה אלפים ושמונה מאות וחמשה ולפי זה אי אפשר שיתחלקו לשני חלקים שוים אלא יהיה אחד נפרד ביניהם ונמצא אומרים 'נאו' ד'ג'חון' קצין של אותיות הוא קאי על אות הנפרד שיש בין שני החצאין שעומד בין חצי הראשון ובין חצי השני שאינו נחשב עם חצי הראשון ולא נחשב עם חצי השני.

אבל סך התיבות אשר כתוב במסרה הוא תשעה ושבעים אלף ותתקע"ו וזוהו הסך אין נפרד ויתחלק הסך הזה לשני חצאין שלמים ועל כן אמר בזה 'ד'ר'ש ד'ר'ש' קצין של תיבות כלומר תיבת דרש האחד הוא סוף חצי הראשון של תיבות ותיבת דרש השני הוא ראש חצי השני של התיבות ואם היה אומר כאן רק תיבה אחת של 'ד'ר'ש' הייתי חושב שהוא כמו ענין 'נאו' ד'ג'חון' שהוא אות נפרד יושב בין שני החצאין כן זה תיבת 'ד'ר'ש' היא תיבה נפרדת עומדת בין שני החצאין של התיבות ובאמת אינו כן כי מספר התיבות אין שם נפרד והחצאין שוים הם במספרם ורק הסימן בא כאן באופן זה שסוף חצי הראשון הוא תיבת 'ד'ר'ש' וראש החצי השני הוא תיבת 'ד'ר'ש' אבל סך הפסוקים הכתוב במסרה הוא חמשה אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמשה וזהו הסך יש בו נפרד ומוכרח לומר כי פסוק 'וְהִתְגַּלַּח' (ויקרא יג, לג) הוא הנפרד העומד בין שני חצאין של פסוקים.

ו. בן יהודע תענית טו ב - **וְהַתְּנִיָּא: רַבִּי אוֹמֵר: בְּגִדְלָה מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל, וּבְקִלְלָה מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן**. מקשים אמאי הוצרך תלמודא להביא דברי הברייתא, יקשה לו מן הפסוק עצמו דתחלה נתקלל נחש ואחר כך חוה ואחר כך אדם? ונראה לי בס"ד דמן הכתוב ליכא קושיא דיש לומר התם שאינו משום דנחש היה המסית והוא התחיל בעבירה וחוה חטאה קודם אדם לכן נתקללו בזה את זה ולעולם ליתיה להאי כללא דבקללה מתחילין מן הקטן, אך תנא דברייתא דיליף האי כללא מהאי עניינא, שמע מינה דלית ליה חילוק זה שאמרנו. ועיין בברכות דף ס"א מה שתוצתי עוד בזה.

מאירי שם - אע"פ שהוא ענין צרה מ"מ חשיבות וגדולה הוא להם כלומר אתם החשובים ולכם משפט בקשת הרחמים למה נותנים בראש הנשיא ובראש אב ב"ד ואין נותנים הם עצמם כשאר העם מפני שיתביישו ביותר ויפגע לבם שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים.

ז. אף על פי שאין חובה לאכול פת בראש חודש, מכל מקום כתב מרן בשו"ע (סימן תי"ט, ראשי תיבות תאכל יותר טוב): **"מצוה להרבות בסעודת ראש חודש"**. והיינו שירבה בבשר ודגים ומיני פירות וכיוצא. ומצוה לאכול בשר בהמה, שאין שמחה בלא בשר. ומנהג אנשי מעשה להוסיף מאכל או תבשיל חשוב בסעודה יותר משאר ימי החול. וכשחל ראש חודש בשבת, מוסיפים מאכל או תבשיל יותר משאר השבתות, כדי שיהיה ניכר שסועדים גם לכבוד ראש חודש. (משנ"ב סימן תיט ס"ק ב)

כתב בשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן קכה) ו"ל: 'נראה דענין סעודת ר"ח, כי כבר ידוע שכל התחלת דבר רע בא על ידי אכילה, וכמ"ש במחשבות חרוץ (דף פז) דבזה היה התחלת חטא אדם הראשון, וכן כידוע שאכלו מסעודתו של אחשוורוש. ולכן אצלנו ההיפוך, אנחנו מתחילים לאכול בהתחלת החודש סעודת מצוה ועל ידי זה הקדושה של האכילה משפעת לכל ימי החודש שנהיה בתוך חויה קדושה ושל מצוה ולא נבוא לידי דברים רעים על ידי תאוות האכילה'.

י. במשנה, וכן בברייתא דבי רבי ישמעאל, מנו שמונה עשרה מיני טרפות - הוסיפו עליהם עשרה תולדות: א. נקובת הושט, ב. פסוקת הגרגרת, ג. ניקב קרום של מוח, ד. ניקב הלב לבית חללו, ה. נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, ו. ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום, ז. הריאה שניקבה, ח. או שחסרה ט. ניקבה הקבה, י. ניקבה המרה, יא. ניקבו הדקין, יב. ניקבה הכרס הפנימי, יג. או שנקרע רוב החיצונה, יד. ניקב המסס, טו. ובית הכוסות שניקבו לחוץ, טז. נפלה מן הגג, יז. נשתברו רוב צלעותיה, יח. ודרוסת הזאב וכו' (חולין מ"ב). והרמב"ם (הלכות שחיטה פ"י ט) מונה שבעים מיני טריפות.

מ. **והחומט והתנשמת**. הזכיר שמונה שרצים ואמר בהם אלה הטמאים לכם, והנחש אינו בכללם. ויש לתמוה בזה כי ראוי היה בודאי שיהיה הנחש טמא ומטמא, כי הוא שורש הטומאה והזוהמא כידוע מן הנחש הקדמוני, ואם כן למה לא הכניסו הכתוב בכלל השרצים הטמאים.

אבל הענין הוא מכללי דרכי התורה שכל נתיבותיה שלום שלא רצתה לטמא הנחש במגעו שאם כן היה אדם נמנע מלהרגו כדי שלא יטמא. ומזה הזכיר כל הולך על גחון שהוא הנחש, והולך על ארבע שהוא עקרב, ומרבה רגלים והוא ששמו נדל, מפני שהן בריות מזיקות לבני אדם בארס שלהם ויש בהם מחליאות ויש בהם ממיתות, והזכיר בהם לא תאכלום כי שקץ הם, לא אסר כי אם האכילה אבל טהר את המגע, משא"כ בשמונה שרצים שאין להם ארס כלל. (רבינו בחיי)

פ. ובכל עת חידוש הלבנה העליונה תריק עליהם מגד גרש ירחים ושפע רב, ויתחדש להם עטרת תפארת ואמרו חז"ל לתרופה להתיר פה של אלמים ושל עקרים, היינו לתקן ברית הלשון והמעורר שישאו פרי קדש הלולים. (מלבי"ם)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com